Aikštės ŠV pusėje (ūkinio pastato aplinkoje), 0,5–1 m gylyje po pilko smėlio sluoksniu atkastas įžemis – smėlis.

Likusioje ploto dalyje, senosios bažnyčios vietoje, po pilko smėlio sluoksniu prasidėjo pilkos žemės, vietomis permaišytos su moliu, sluoksnis. Šiuose sluoksniuose aptikta XVII–XX a. buitinės keramikos, stiklinių indų, koklių fragmentų, geležinių radinių.

Norint nustatyti kultūrinio sluoksnio storį, pobūdį ir aptikti buvusios bažnyčios ŠR sienos pamatus, 8 m į P nuo pastato PV kampo atidengtas 20x10 m dydžio plotas. Tiriant šioje vietoje nustatyta, kad pilkos žemės sluoksnio storis siekė 0,2–0,3 m. 1 m gylyje atkastas 0,2–0,4 m storio smulkių statybinių griuvenų sluoksnis. Š perkasos pusėje, 3 m nuo galerijos R pamato fragmento, matėsi aiški griuvenų sluoksnio riba, buvusi V–R kryptimi. Griuvenų sluoksnyje aptikta XV(?)–XIX a. archeologinių radinių. Šis sluoksnis greičiausiai susidarė griaunant bažnyčią. Jame surasta žmonių kaulų iš suardytų palaidojimų.

Ploto Š pusėje (už griuvenų sluoksnio ribos), 1 m gylyje, atidengtas įžemis – smėlis, kuriame išryškėjo penkios 1–1,3 m skersmens ovalo formos duobės, užpildytos juoda žeme su smulkiais degėsiais. Nustatyta, kad duobės plokščiadugnės, 0,2–0,4 m gylio. Jose aptikta smulkių XVII–XX a. stiklinių indų fragmentų. Duobių paskirtis nenustatyta.

Likusioje ploto dalyje nukasus griuvenų sluoksnį, 1,3–1,4 m gylyje atkastas įžemis. Tik P ir centrinėje ploto dalyse atkastos 5 duobės su žmonių kaulais. Duobių paviršiuje buvę skeletai buvo tik dalinai apardyti, apačioje kaulai netvarkingai suversti. Jose surasta ne mažiau kaip 33 žmonių palaikai. Spėjama, kad palaikai perlaidoti griaunant bažnyčią. Manoma, kad bažnyčios kriptose buvę palaikai mumifikavosi, o perlaidojus sunyko. Perlaidojant jie atsirado duobių paviršiuje, į dugną sudėjus visiškai skeletuotus palaikus. Duobėse ir jų aplinkoje surinkta XVII–XIX a. koklių nuolaužų. Kultūrinis sluoksnis ploto vietoje galutinai ištirtas.

ARCHEOLOGICAL EXPLORATIONS IN THE KRAŽIAI COLLEGE SQUARE

In 2002 the Kražiai College Square was explored. A part of the college building – the staircase – dated to the 16th–17th centuries was detected. Also the remains of the masonry of the church built in the 17th century were uncovered. In the square 5 pits with artefacts of the 17th–20th centuries were found. In the rest of the territory 33 burials were found.

NAPOLEONO DIDŽIOSIOS ARMIJOS KARIŲ MASINĖS KAPAVIETĖS TYRINĖJIMAI VILNIUJE

Justina POŠKIENĖ

2001 m. rudenį, kasant tranšėją inžinerinėms komunikacijoms Vilniuje, Šiaurės miestelio teritorijoje, aptikta masinio palaidojimo vieta. Buvo nustatyta, jog tai – 1812 m. Prancūzijos – Rusijos karo Napoleono Didžiosios armijos karių palaikai.

2002 m. vasario mėn. archeologų ir antropologų grupė preliminariai žvalgė masinės

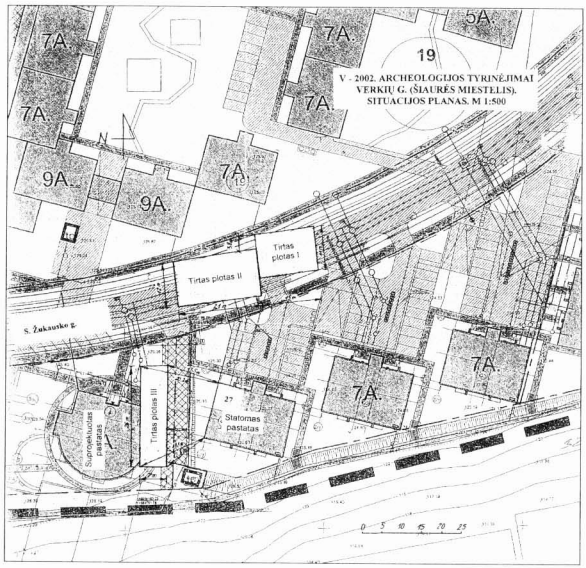

86 pav. Situacijos planas.
Fig. 86. Situational plan.

kapavietės vietą, surinko statybos darbų metu išverstus žmonių kaulus, kitus radinius. Nustatyta, jog abu masinės kapavietės griovio galai suardyti kasant tranšėją. Griovio su palaikais tęsinys aptiktas PV dalyje (ėjo po PV inžinerinių komunikacijų tranšėjos sienele).

Kapavietę 2002 m. kovo–balandžio ir rugsėjo mėn. tyrinėjo kompleksinė archeologų, antropologų, istorikų, archeologinių radinių konservuotojų (projekto vadovas – A. Kuncevičius) ekspedicija. Ištirti trys plotai, iš viso – 600 m^2. Šiuo metu tirti plotai I, II yra po naująja S. Žukausko gatve, III plotas – ties S. Žukausko g. Nr. 27 (86 pav.). Jungtis tarp plotų I, II ir ploto III suardyta žemės darbų metu.

Palaidojimai aptikti pusapvalio skerspjūvio griovyje, apie 1,5–2 m gylyje po supiltiniu geltono smėlio sluoksniu. Plotuose I, II griovys orientuotas ŠR–PV kryptimi, jo ilgis – 39–42 m, plotis – nuo 6 m PV pusėje iki 8 m ŠR pusėje, gylis – nuo 1 iki 1,5 m. Plote III griovys orientuotas Š–P kryptimi, jo ilgis – 26 m, plotis – 5–6 m, gylis – iki 1 m. Mirusieji į griovį buvo sumesti netvarkingai, vieni ant kitų dviem arba trim sluoksniais, skeletai – persipynę, kaulai labai trapūs, sunykę. Kiek geriau skeletai išlikę tik ant griovio kraštų. Palaikai gulėjo įvairiomis pozomis (aukštielninki, kniūbsti, ant šono), dauguma orientuoti išilgai griovio. Atrodo, jog mirusiųjų kūnai buvo metami į griovį iš Š į P pusę. Skeletai ant griovio kraštų buvo vidutiniškai 0,5 m aukščiau nei griovio centre. Palaikų sluoksnio storis – nuo 0,3 iki 0,7 m (storiausias – griovio dugne). Tyrimų vietoje kito kultūrinio sluoksnio horizonto neaptikta (išskyrus vieną XX a. antrosios pusės perkasimą).

Lauko tyrimų metu identifikuota 600 individualių skeletų. Palaidotųjų skaičius, antropologų nustatytas laboratorijoje – ne mažiau kaip 2724 asmenys (tyrimo vadovas – R. Jankauskas). Dauguma palaidotųjų, kurių lytį ir amžių pavyko nustatyti, – 20–30 m. amžiaus vyrai (taip pat identifikuoti paauglių ir jaunuolių iki 20 m. bei brandaus amžiaus vyrų palaikai). Aptikta apie 50 moterų palaikai; greičiausiai tai markitantės, kurios oficialiai pripažintos nuo 1805 m. kaip armijos sudėtinė dalis. Tirtoje medžiagoje diagnozuota apie 39 sugijusių ir apie 123 nesugijusių traumų. Kai kurios sugijusios ar baigiančios gyti traumos gali būti laikomos koviniais sužalojimais. Nesugijusios traumos nėra kovinės, jos greičiausiai atsirado renkant, transportuojant ir verčiant palaikus į kapavietę.

Nustatyta, kad griovys, iki sumetant mirusiuosius, jau buvo iškastas. Remiantis istorijos šaltiniais (V. Pugačiausko tyrimas), šioje vietoje ėjo Napoleono Didžiosios armijos gynybinės sistemos antroji linija, kurią sudarė apkasų ir redutų sistema. Būtent vienoje šios linijos atkarpoje, greičiausiai redute, ir buvo palaidoti mirusieji (be to, tyrinėtos kapavietės mirusiųjų skaičius bei palaidojimo gylis apytikriai atitinka to meto oficialiuose rusų valdžios šaltiniuose paskelbtus duomenis). Istorinių tyrimų duomenimis, toje pačioje gynybinės sistemos linijoje iš viso būta dviejų masinių kapaviečių, o bendras palaidotųjų skaičius siekė iki 7190 asmenų. Taigi 2002 m. greičiausiai ištirta tik dalis čia esančių masinių palaidojimų.

Tyrinėjimų metu surinkta daugiau nei 4500 radinių. Daugiausia aptikta metalinių Napoleono Didžiosios armijos uniformų sagų, dalis jų – su dalinių numeriais. Preliminariai nustatyta, jog sagos yra nuo pėstininkų, kavalerijos (husarų), artilerijos bei laivyno (aptarnavimas sausumoje) dalinių uniformų. Aptikta sagų, priklausiusių eiliniams armijos kareiviams, karininkams bei imperatoriškajai gvardijai. Pagal pirminį tyrimą, kapavietėje palaidota ne mažiau kaip 40 pulkų, atstovavusių įvairioms armijos rūšims, karininkų ir karių palaikai. Surasta prancūzų revoliucijos laikų sagų (1792–1793 m.). Sprendžiant iš dalinių numerių, nekyla abejonių, jog kapavietėje yra palaidotų Italijos karalystės karių (V. Pugačiausko tyrimas). Taip pat surasta kaulinių ir medinių sagų (nuo marškinių, getrų, petnešų, kt.). Kitos rūbų detalės – audinių (milo) ir odos liekanos nuo uniformų, kepurių (šako) ir batų, odinės ir metalinės kepurių kokardos, įvairios geležinės ir žalvarinės sagtys ir sagtelės nuo diržų, kepurių, getrų, įvairios virvutės, kuprinių užsegimai, kt. Asmeninių kareivių daiktų surasta nedaug. Tai rožinio liekanos, žalvarinės grandinėlės su pakabučiais (kryželiais), ploni žalvariniai žiedeliai. Aptikta pistoleto valymui skirta žalvarinė adata su grandinėle, titnaginis skiltuvas ir švino plomba, švino kulkų fragmentai. Surastos 9 monetos. Tai 5 frankų nominalo sidabrinė Prancūzijos respublikos moneta (kaldinta 1805 m. imperatoriaus Napoleono karo kampanijai), trys varinės carinės Rusijos monetos (*denga* – datuota 1734 m.; dvi labai sunykusios kapeikos), dvi sulipusios sukorodavusios monetos, iš kurių viena – Frydricho II 3 kreiceriai (178? m., Berlynas), kita – neaiški. Išskirtinis radinys yra trys auksiniai luidorai, iš kurių viena moneta – 2 luidorų nominalo (1787 m., Limožas), dvi – 1 luidoro nominalo (1786 m., Monpelje). Visas tris auksines monetas turėjo vienas mirusysis. Nustatyta, jog viena iš 1 luidoro nominalo monetų – labai kokybiškas falsifikatas. Radiniai perduoti LNM.

ARCHAEOLOGICAL EXPLORATIONS OF SOLDIERS' CEMETERY OF NAPOLEON'S GREAT ARMY

In 2002 in Vilnius in the territory of the North Town, the soldiers' burials of the Napoleon's Great Army were explored. The area of 600 m^2 was explored. In the cemetery not less than 2.724 individuals were buried. According to the historical data, in this place there were two cemeteries, and the number of buried individuals totalled 7.190. During the exploration 4.500 finds were detected.

Didžiosios Armijos linijinio pėstininkų pulko uniformos sagos. Iš Napoleono Didžiosios Armijos masinės kapavietės Vilniuje tyrinėjimų *(R. Jankausko nuotr.)*
Buttons from service dresses of the linear infantry regiment of the Great Army. From the investigations of Napoleon's Great Army mass burial site in Vilnius.